

S 8(A)-4

ASPĀZIJAS JUBILEJA

pirmdien, 18. martā 1929. gadā
plkst. 7.30 vakarā

NACIONĀLĀ TEATRĪ

PROGRAMMA

Ievadrūna — Klara Kalniņš / Raiņa prologs — Mirdza Šmitčens

SIDRABĀ ŠĶIDRAUTS

I. cēliens

Guna	Paula Baltābols	3. jauneklis	Kārlis Paeģlītis
Kargā	Berta Rūmnieks	4. "	Konrads Kvēps
Dzirkstīte	Mirdza Šmitčens	5. "	Žanis Katlaps
Normunds	Jānis Ģermanis	Sirmgalvis	Vl. Avotiņš
Vēstnesis	Jānis Osis	Sieviete	Milda Bērziņš
1. jauneklis	Ed. Hofmanis	Jauna meitene	Eliza Miezijs
2. "	Jānis Lejiņš	Karaļa sūtnis	Alfrēds Alksnis

Režisors: Alfrēds Amtmanis-Briedītis

Starpbrīdis 15 min.

Prof. J. Vītola — Mēnestiņš meloja
E. Melngaiļa — Pasaciņa; Lielākais laiks

Reitera koris

★ ASPĀZIJAS LIRISKĀ BIOGRAFIJA

Ludolfa Liberta dekoratīvā ietērpā

Ikdienas cilvēki (no grāmatas „Sarkanās puķes“)
Ir vērts (no grāmatas „Dvēseles krēsla“)
Jaunie argonauti (no grāmatas „Izplesti spārni“)

Paula Baltābols

Pusnakts (no grāmatas „Saulainais stūrītis“)
Magone (no grāmatas „Ziedu klēpis“)
Vēlreiz (no grāmatas „Raganu nakts“)

Mirdza Šmitčens

Pēc manis (no grāmatas „Trejkrāsainā saule“)
Tanheizera brīnums (no grāmatas „Asteru laiks“)

Julija Skaidrīte

★
Laumas Reinholdes — Mīlas dāvana
Jāņa Zāliša — Tālu no dzīves nostu

Natalija Ūlande-Šulcs

Laumas Reinholdes — Tie lepnie, tie brīvie
Lucijas Garutes — Trīs mācības

Adolfs Kaktiņš

Starpbrīdis 15 min.

VAIDELOTE

V. cēliens

Karalis	Jānis Osis	Krīvs	Aleksis Mierlauks
Mirdza	Lilija Erika	Asja	Alise Brechmanis
Laimons	Vold. Švarcs	Jaurīte	Milda Riekstiņš
Daumants	Kārlis Paeģlītis	Maiga	Eliza Miezijs
Romans	Alfrēds Alksnis	Baņuta	Olga Lejaskalns
Rūsiņš	Žanis Katlaps	Zviģirda	Anna Jekabsons
Drošprātis	Reinis Parnickis	Valģine	Vera Ješevics
Varamunds	Kārlis Lagzdiņš	Vedēji	M. Grīviņš un E. Emsiņš

Režisors: Aleksis Mierlauks

Āspāzijas darba jubileja

Četrdesmit gadus atpakaļ, „Dienas Lapā“ 1889. gadā, atskanēja līdz tam nepazītas Zemgales jaunavas vārds atklātībā. Tā bija dzeja „Jaunā gadā“, kur neparastā patosā un nemierā skanēja vārdi:

„Lai dus Milda ievu birzē,
Saldu vēsmu šūpota.
Cīņas dievs uz troņa kāpis,
Tagad tevi aicina“.

Tā Zaļenieku „Daukšu“ Elza, kas savā apkārtņē bija kā „roze starp rāceņiem“ un jau Jelgavā skolojoties bija noslēgusi siržu radniecību ar nemiera nesto Baironu, izpleta savus spārnus, lai atrautos no bagātas Zemgales dzīves prakticisma un dotos uz latvju literatūras nākotni, kas bija tikai sapnī saskatāma. Pēc divdesmit piecu gadu darba cēliena, atskatoties uz pārlaisto laika sprīdi, viņa teica par savu sirdi:

„Jā, mana sirds, es atzīstos, man trūkst lēnprātīgā smaida un žēlotāja apžēlošanas!

Man nav sapņotāja klusuma, ne laika gatavības. Kas ir bijis, nav vēl izbijis, un kas ir sāpējis, vēl sāp.

Man trūkst gudro mēles, bet man ir patiesības mēle. Lai viņa stāsta par to, kas ir bijis un kas ir sāpējis.

Es neprotu runāt, kā Saratustra runāja.

Es runāju, kā tu, mana sirds, runā.“

Dažu no mums var neinteresēt, kas dzejniecei sāpējis viņas personīgā dzīvē. Bet Āspāzijai nav personīgas dzīves vien: viņas personā runā vesels laikmets, sievietes-cīnītājas dzīve. „Šī laimīgā paaudze“, saka Āspāzija, „kas atrod priekšā ceļus izlauztus un tekas nogludinātas, gan vairs nevarēs lāgā saprast, kā mēs, kopējie morituri, tikām centušies un cietuši“. Patiesi, daudz no tā, par ko toreiz sievietei nācās cīnīties, tagad jau pieder ikdienībai. Bet toreiz sieviete-dzejniece bija divkārša cīnītāja. Pirmkārt, viņa uzņēmās cīņu ar mietpilsonisko liekuļu „morali“ un sievietes cilvēcīgo tiesību nievāšanu un noliegšanu, bet, otrkārt, viņa pieklāvās topošai pamatšķirai, kas izgāja cīņā ar dzīves sociālo netaisnību. Un ja pēdējā vēl neizpaudās skaļās formās, tad uz sieviešu kustību koordinējās visi toreizējie progresa spēki: „sevišķo atzari par sieviešu jautājumu liecot, mums lokās un līgojas līdzī visa mūsu tagadējā sadzīves iekārta“ — tā teica Jānis Jansons.

Šis cīņas loma kļuva jo atbildīgāka, kad skolotā zemgaliete izgāja literatūras laukā un savās „Zaudētās tiesībās“ uzdrošinājās runāt at-

klāti un skaļi par sadzīves morali, kas mietpilsoniskai sabiedrībai izlikās pārdoša nekautrība. Tā Āspāzija nonāca „jaunstrāvnieku“ vidū, savā lirikā izteica viņu cīņas un dzīves jaunradītāju patosu, bet drāmā — radija daimoniskas, liesmainas, mūžīgā nemierā kvēlojošas, brīvības alkstošas un cīņas traģismam nolemtus sievietes raksturus.

Bet šādi raksturi nebija paņemami no dzīves īstenības, jo tādas sievietes-cīnītājas, kādas dzejniece gribēja radīt gan uz tagadnes, gan vēsturiskas pagātnes fona, bija grūti atrodamas. Tādām sievietēm vēl tikai vajadzēja nākt, un Āspāzija bija viņu aicinātāja. Tā Āspāzija kļuva par romantiķi, kas „dzīvi nedzīvo, bet tēlo“ — to dzīvi, kādas nav, bet kādai jābūt. Tāda ir Āspāzija, sākot ar „Sarkanām puķēm“, „Atriebēju“ un „Zaudētām tiesībām“ un beidzot ar „Asteru laiku“, „Torņa cēlēju“ un „Zalkša līgavu“.

Āspāzijas darbi ir dzīvi liecinieki tai laikmetu maiņai, ko iezīmēja „jaunā strāva“ pēc rāmā „tautiskā romantisma“ plūduma. Tie nodod arī liecību par līdzīgām maiņām mūsu rakstniecībā. „Ar Āspāziju jāuzsāk mūsu modernās rakstniecības vēsture. Viņa bija šīs rakstniecības pirmais skaļais vārds, tās krāšņākais individuālais zieds! — Ar Āspāziju dvēsele ienāca rakstniecībā. No viņas darbiem nerunāja tautas dzīve, bet viņa pate, viņas subjektīvais „es“ — un arī anormālais, t. i., ārpus tautas lielā vairuma normas izaugušais „es“. Tas runāja kā jaunlaiku sieviete, kā individuāli attīstīts cilvēks, kas ar drošu apziņu saka par sevi: homo sum!.. Tā ausa latviešu rakstniecības sestā radišanas diena!“ — tā ir sacījis pirmais Āspāzijas biografs, nel. Asaru Jānis.

Teiksim tagad, ka Āspāzijas „es“ izaudzis nevis ārpus tautas lielā vairuma normas, bet pāraudzis to — kā katrs spēcīgs talants paceļas pāri sava laikmeta un sabiedrības vidusmēra līmenim.

Un tāpēc mēs Āspāziju suminām!

K. Dziļleja